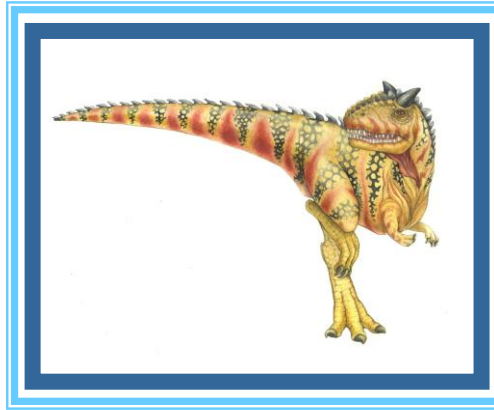

Bölüm 2: İşletim Sistemi Yapıları

Bölüm 2: İşletim Sistemlerinin Yapısı

- İşletim Sistemi Servisleri
- Kullanıcı Arayüzü
- Sistem Çağrılar
- Sistem Çağrısı Tipleri
- Sistem Programları
- İşletim Sistemi Tasarımı ve Uygulaması
- İşletim Sistemi Yapısı
- Sanal Makineler
- İşletim Sistemlerinde Hata Ayıklama
- İşletim Sistemi Üretimi
- Sistem Önyükleme

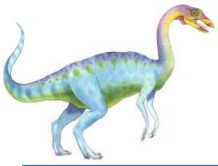

Hedefler

- Bir işletim sisteminin, kullanıcılara, processlere, ve diğer sistemlere sağladığı hizmetleri / servisleri tanımak
- İşletim sistemlerinin farklı yöntemlerle yapılandırılmasının tartışılması
- İşletim sistemlerinin kurulum, özelleştirilme ve önyükleme işlemlerinin açıklanması

İşletim Sistemi Servisleri

- İşletim sistemleri, programların çalışması için kullanıcılara ve programlara uygun bir ortam sağlar.
- İşletim sistemleri kullanıcılara yardımcı olacak hizmetler sunar. Bunlardan bazıları:
 - **User interface (Kullanıcı Arayüzü)**- Neredeyse tüm işletim sistemleri kullanıcı arayüzüne sahiptir(UI). Kullanıcının işletim sistemine komut vermesini sağlar.
 - ▶ **Komut Satırı (CLI), Grafiksel Kullanıcı Arayüzü(GUI), Toplu iş (Batch) vb.**
 - **Program execution (Uygulama Çalıştırma)**- İşletim sistemi, programları belleğe yükleyerek çalıştırabilmeli ve çalışmakta olan programları normal ya da anormal durumlarda (hata belirterek) sonlandırabilmelidir.
 - **I/O operations (Giriş/Çıkış İşlemleri)**- Çalışan bir program girdi/çıkış işlemleri yapmak isteyebilir (dosyadan ya da bir giriş/çıkış aygıtından).
 - **File-system manipulation (Dosya-Sistem Değişiklikleri)**-. Programlar, dosya ve dizinlerde okuma, yazma, silme, oluşturma, arama yapma, bilgi listeleme ve erişim izinlerini yönetme gibi işlemler gerçekleştirmek isteyebilir. Dosya sistemleri özellikle bu konuyla ilgilenir.

İşletim Sistemi Servisleri(Devam)

- **Communications (Haberleşme)** – Sistemdeki bir *proses* ağ üzerinden başka bir *proses* ya da aynı bilgisayardaki *proses* bilgi paylaşımı gerçekleştirmek isteyebilir.
 - ▶ Bu iletişim, *shared memory* veya *message passing* yöntemlerinden biri ile gerçekleştirilir.
- **Error detection (Hata Tespiti)**– İşletim sistemi, oluşabilecek hatalara karşı sürekli tetikte olmalıdır.
 - ▶ İşlemcide, fiziksel bellekte, bağlı durumdaki bir giriş/çıkış aygıtında ya da kullanıcı programında hata ile karşılaşılabilir.
 - ▶ İşletim sistemi her türlü hataya karşı önlem almalıdır (Doğru ve tutarlı hesaplama için).
 - ▶ Hata ayıklama araçları, kullanıcı ve programcının sistemi etkin olarak kullanabilmesine çok büyük katkı sağlar.

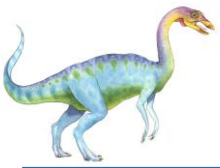

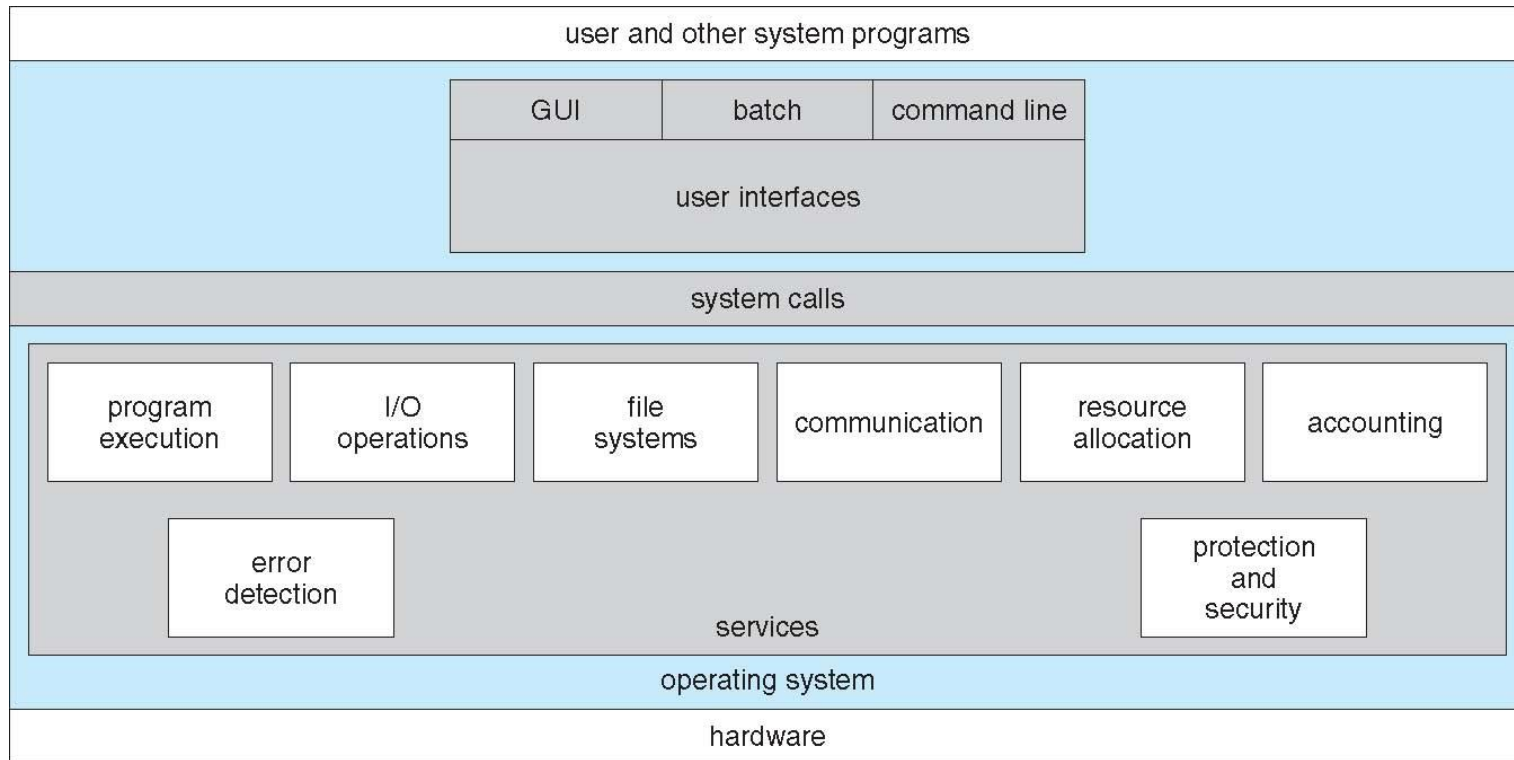
İşletim Sistemi Servisleri(Devam)

- Bazı işletim sistemi servisleri de, kaynak paylaşımını gerçekleştirerek sistemin kendi kendine etkin bir biçimde işlemesini sağlar:
 - **Resource allocation (Kaynak Tahsisi)** - Birçok kullanıcı veya görevin (*task*) aynı anda çalıştığı sistemlerde, her biri için kaynak ayrılmasını sağlar.
 - (İşlemci, bellek ve sabit disk gibi) Pek çok aygıt için özel bir kaynak ayırma işlemi uygulanırken, (giriş/çıkış aygıtları gibi) bazı aygıtlarda ise daha genel bir kaynak ayırma işlemi uygulanır.
 - **Accounting (Hesaplar)** – Kullanıcıların ne kadar ve ne tür kaynak kullandığını takip edilmelidir.
 - **Protection and security (Koruma ve Güvenlik)** - Çok sayıda proses eş zamanlı işletilirken, bir işlemin diğer işlemin işleyişine veya işletim sisteminin işleyişine karışmıyor olması gerekir. Bu yüzden bir işlem, başka bir işlemin bellek bölgesine erişemez.
 - ▶ **Koruma**, sistem kaynaklarına erişim kontrollü biçimde gerçekleşmesidir.
 - ▶ **Güvenlik**, dışarıdan gelen izinsiz talepleri engelleme gibi konuları içerir.
 - ▶ Bir sistemin güvenlik ve koruma durumu sürekli olmalıdır. Zincir en zayıf halkası kadar güçlüdür.

İşletim Sistemi Servislerine Bakış

Komut-Satırı (Command Line- CLI)

- Komut satırı ya da **komut yorumlayıcısı** doğrudan sisteme komut verme imkanı sağlar.
 - ▶ Komut satırından doğrudan ya da sistem servisleri vasıtasıyla işletim sistemi çekirdeğine (kernele) ulaşılır.
 - ▶ Bazen çok özellikler gerçekleştirilir– kabuk (**shells**)
 - ▶ Temel olarak, kullanıcıdan komut alınır ve çalıştırılır.
 - Bazen bu komutlar bir program adı bazen de yerleşik bir komut olabilir.
 - » Komutlar parametreler ile değişik davranış gösterir.

Komut Yorumlayıcısı

```
Terminal
File Edit View Terminal Tabs Help
fd0      0.0    0.0    0.0    0.0  0.0  0.0    0.0  0  0
sd0      0.0    0.2    0.0    0.2  0.0  0.0    0.4  0  0
sd1      0.0    0.0    0.0    0.0  0.0  0.0    0.0  0  0
          extended device statistics
device   r/s    w/s    kr/s    kw/s wait actv  svc_t  %w  %b
fd0      0.0    0.0    0.0    0.0  0.0  0.0    0.0  0  0
sd0      0.6    0.0   38.4    0.0  0.0  0.0    8.2  0  0
sd1      0.0    0.0    0.0    0.0  0.0  0.0    0.0  0  0
(root@pbg-nv64-vn)-(11/pts)-(00:53 15-Jun-2007)-(global)
-(/var/tmp/system-contents/scripts)# swap -sh
total: 1.1G allocated + 190M reserved = 1.3G used, 1.6G available
(root@pbg-nv64-vn)-(12/pts)-(00:53 15-Jun-2007)-(global)
-(/var/tmp/system-contents/scripts)# uptime
12:53am up 9 min(s), 3 users, load average: 33.29, 67.68, 36.81
(root@pbg-nv64-vn)-(13/pts)-(00:53 15-Jun-2007)-(global)
-(/var/tmp/system-contents/scripts)# w
4:07pm up 17 day(s), 15:24, 3 users, load average: 0.09, 0.11, 8.66
User      tty          login@ idle   JCPU   PCPU   what
root      console      15Jun07 18days 1      /usr/bin/ssh-agent -- /usr/bi
n/d
root      pts/3        15Jun07 18      4      w
root      pts/4        15Jun07 18days w
(root@pbg-nv64-vn)-(14/pts)-(16:07 02-Jul-2007)-(global)
-(/var/tmp/system-contents/scripts)#
```

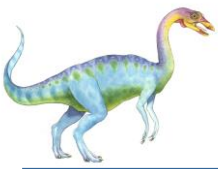

Kullanıcı Arayüzü - GUI

- Kullanıcı dostu, bilgi ve görsellerle donatılmış arayüz.
 - Genellikle Fare, klavye ve monitör.
 - Programları, dosyaları vb. temsil eden simgeler (**Icons**) mevcuttur.
 - Fare yardımı ile çeşitli eylemler gerçekleştirilir(bilgi getirme, seçenekler, fonksiyon çalıştırma, dizin açma)
 - İlk kez Xerox PARC tarafından kullanılmıştır.
- Günümüzdeki çoğu sistem hem CLI (komut satırı), hem GUI(grafik arayüz) barındırır.
 - Microsoft Windows, grafik arayüzlüdür ve CLI (Bourne-Shell) barındırır.
 - Apple Mac OS X'de "Aqua" GUI arayüzü ile UNIX çekirdeği altında çalışır.
 - Unix ve Linux CLI ve opsiyonel olarak GUI barındırır(Java Desktop, KDE).

The Mac OS X Arayüzü

Touchscreen Interfaces

- Dokunmatik ekranlar yeni bir arayüze ihtiyaç duyarlar
 - Mouse yok yada istenmez
 - Eylemler ve seçimler el hareketlerine dayalıdır
 - Sanal klavye (yazım için)
- Ses komutları vb.

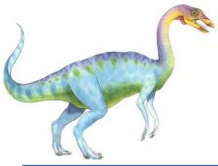

Sistem Çağrıları

- Sistem çağrıları, servisler için bir arayüzdür. Sistem çağrıları sayesinde yazılımcı doğrudan donanıma müdahale etmez. Donanım üzerinde gerçekleştireceği işlemi sistem çağrısı kullanarak gerçekleştirir. Bu sayede olası sistem hatalarından kaçınılmış olur.
- Bu sistem çağrıları işletim sisteminden işletim sistemine farklılık gösterir. Sistem çağrıları makineye bağımlıdır.
- Çoğunlukla yüksek seviyeli diller kullanılır (C ya da C++).
- Eğer kullanıcı modunda çalışan bir kullanıcı programı bir servise ihtiyaç duyarsa, örneğin bir dosyayı okumak isterse, bir kütüphane prosedürü ile sistem çağrısı komutu(system call instruction) çalıştırarak kontrolü işletim sistemine vermelidir.
- İşletim sistemin gelen prosedürün parametrelerine bakarak sistem çağrısına karşılık gelen işlemi gerçekleştirir ve elde edilen değeri geri döndürür.

API

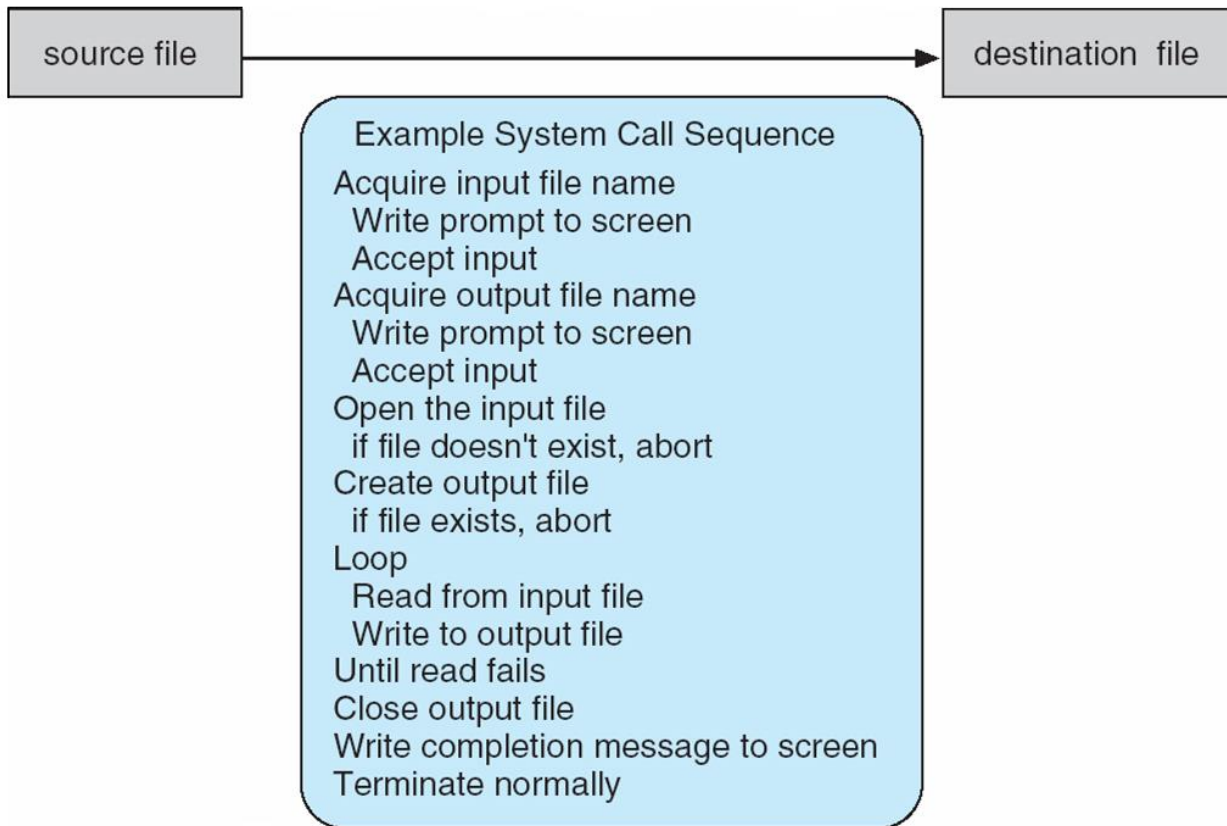
- Sistem çağrılarının, sistemden sisteme değişiyor olması yazılımcının işini zorlaştırır. Bu yüzden programcılar, doğrudan sistem çağrılar yerine API kullanmayı tercih ederler.
- API, bir kütüphane yada ortamın (framework) sunduğu yararlı işlemler yapan fonsiyonlarına verilen genel addır.
- En sık kullanılan üç API, Win32 API (Windows için), POSIX tabanlı sistemler için POSIX API (UNIX, Linux ve MacOS X 'in tüm versiyonlarında mevcuttur) ve Java API (Java Sanal Makinesi için)'dir.
- Neden doğrudan sistem çağrısı yapmak yerine API kullanılır?
 - API'ler programın her sistem üzerinde çalışabilmesini sağlar.
 - API kullanımı, her sist. sistem çağrılarını ezberlemeyi gerektirmez
 - Birden fazla sistem işlemini kısa fonsiyonlarla yapabilmeyi sağlar.

Sistem Çağrısı Örneği

- Bir dosyadan diğerine içerik kopyalamak için yapılan sistem çağrısı.

Standard API Örneği

- ReadFile() fonksiyonunu göz önüne alalım
- Win32 API— dosyadan okuma yapan bir fonksiyon

return value

↓

```
BOOL    ReadFile c (HANDLE    file,  
                  LPVOID    buffer,  
                  DWORD    bytes To Read,  
                  LPDWORD    bytes Read,  
                  LPOVERLAPPED    ovl);
```

↑

function name

parameters

- ReadFile()'a geçen parametrelerin bir tanımı
 - HANDLE file—okuma yapılacak dosya
 - LPVOID - okunan verinin yazılacağı bellek alanı
 - DWORD bytesToRead- okunacak veri boyutu
 - LPDWORD bytesRead— en son okunan bayt miktarı
 - LPOVERLAPPED ovl—çakışmalı(overlapped) I/O kullanılıp kullanılmadığını gösterir

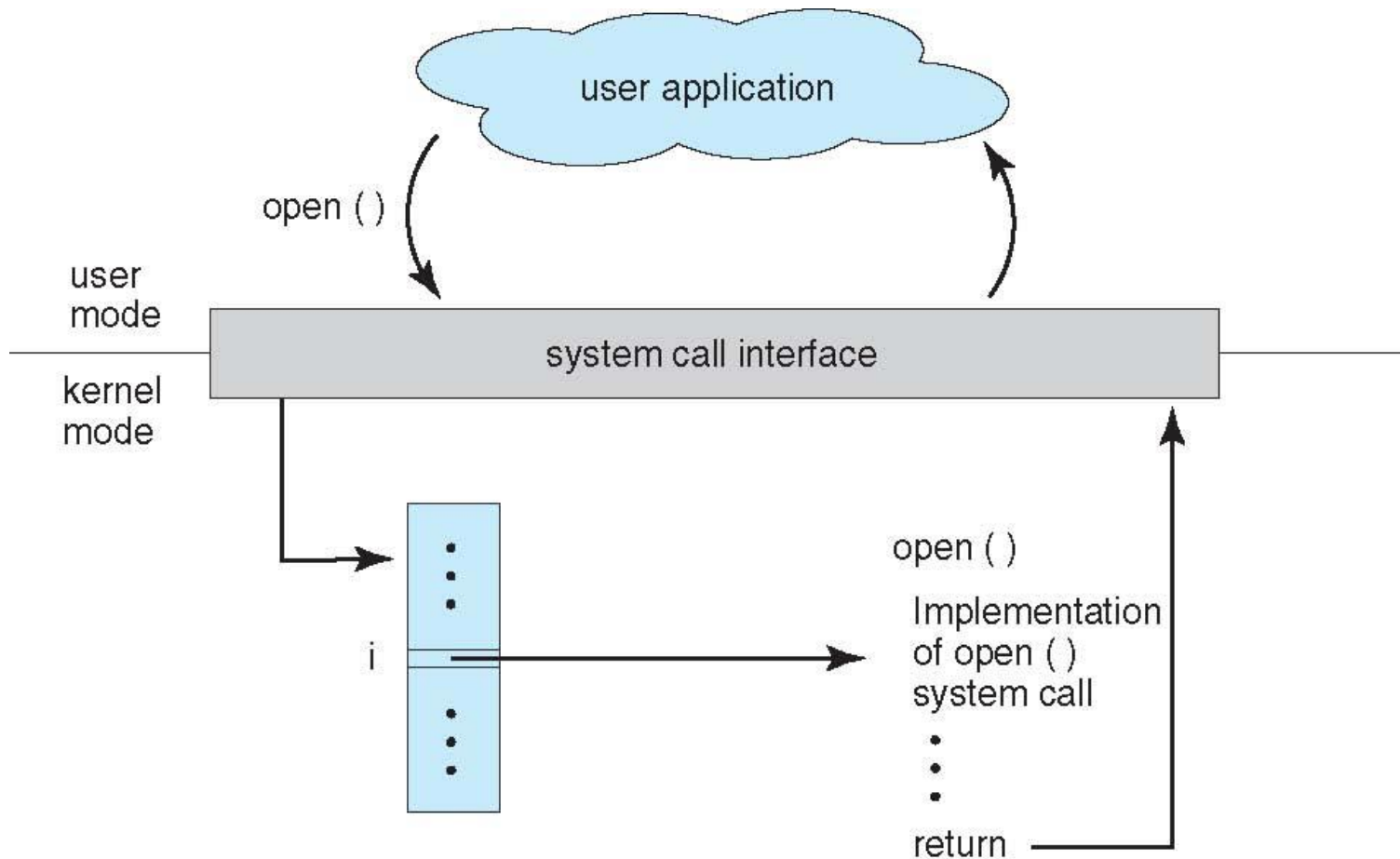
Sistem Çağrısı Yapmak

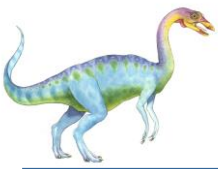
- Her sistem çağrısının kendine ait bir numarası vardır.
 - Sistem çağrısı arayüzü, bu numaraları indexlenmiş bir tablo halinde tutar.
- Sistem çağrı arayüzü, işletim sistemi kernelindeki ilgili sistem çağrısını çağırır ve sistem çağrısının durumunu ve dönüş değerini döndürür.
- Sistem çağrısında bulunan program ya da istemci, sistem çağrısının nasıl gerçekleştiğiyle ilgilenmez.
- Yalnızca API ile iletişim kurar ve işletim sisteminin döndüreceği sonucu bekler.
 - Bu sürecin bir çok detayı API sayesinde programcıdan gizlenmiştir.
 - ▶ Çalışma zamanında yönetim için destek kütüphaneleri kullanılır. Fonksiyonlar (Gerekli derleyici ile) bu kütüphanelerde yerleşik olarak bulunur.

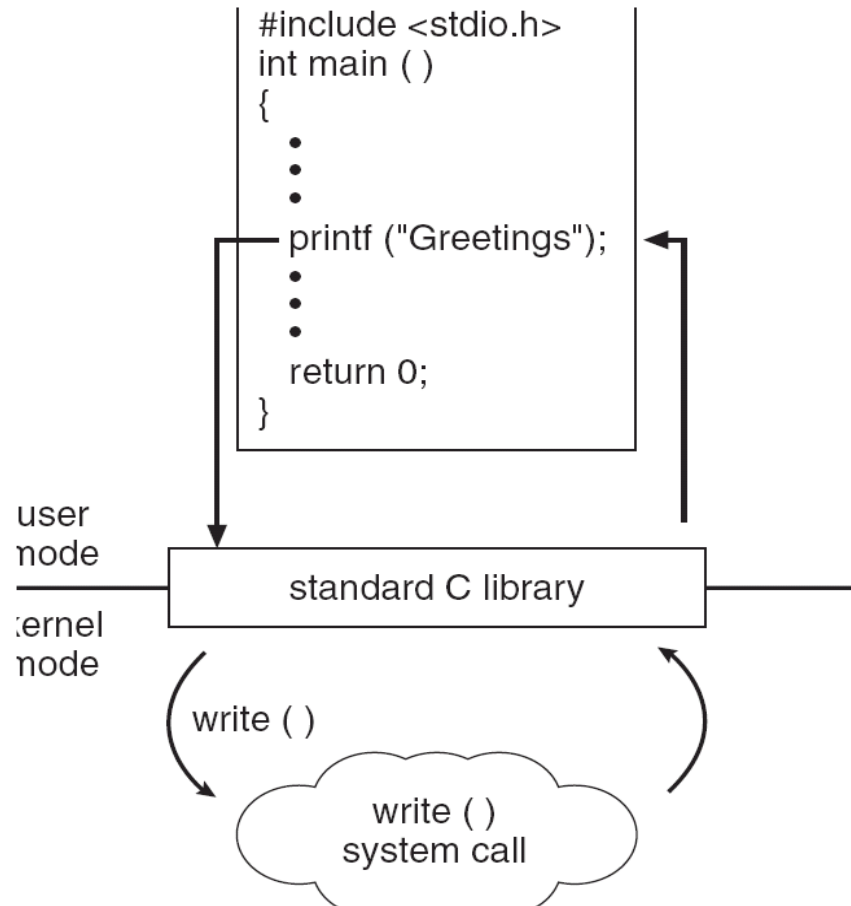
API – Sistem Çağırısı– OS İlişkisi

Standard C Kütüphanesi Örneği

- C programı, printf() fonksiyonu ile C kütüphanesine "write() sistem çağrısı" yapması için çağrıda bulunuyor.

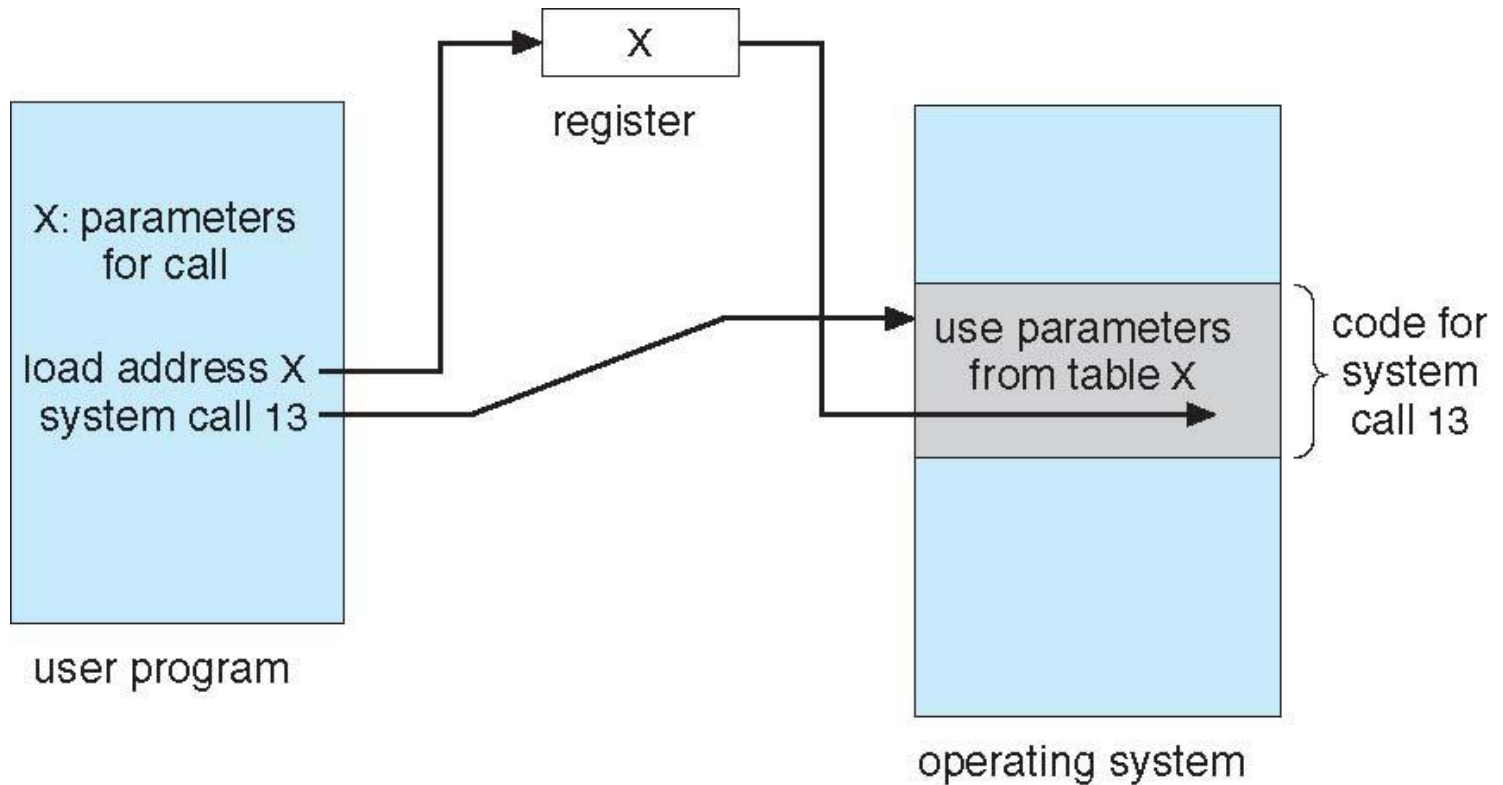
Sistem Çağrılarına Parametre Geçişi

- Genellikle, istenilen sistem çağırısına ulaşmak için basit bir kimlik numarasından daha fazlası gerekir.
 - Gereken bilgi türü ve miktarı işletim sistemine ve çağrıya göre değişir.
- İşletim sistemine parametre göndermek için 3 temel metot kullanılır:
 - En Basiti: parametreleri register a yazma.
 - ▶ Bazı durumlarda, parametre miktarı register dan fazla olabilir.
 - Parametreler, bellek içerisinde blok ya da tabloda tutulur , ve blok adresleri register a yazılır.
 - ▶ Bu yaklaşım Linux ve Solaris'ten alınmıştır.
 - Parametreler, program tarafından, yığın (*stack*) üzerine eklenir (*push*) ve işletim sistemi yığın üzerinden alınır (*pop*).
 - Blok ve yığın metotları, sayılara ya da geçilen parametre uzunluklarına bir limit koymaz.

Tablo ile Parametre Geçişi

Sistem Çağrı Tipleri

■ Process Kontrolü

- Bitirme, iptal etmek
- Yükleme, çalıştırma
- create process(işlem oluşturma), terminate process(işlem sonlandırma)
- get process attributes (işleme değerlerini getirme), set process attributes (işleme değer atama)
- Belirli bir süre bekleme
- Bekleme event'ı (olayı), sinyal event'ı
- Bellek ayırma, belleği serbest bırakma, Hata varsa belleği boşalt

■ File Management (Dosya yönetimi)

- Dosya oluşturmak, silmek
- Dosya açmak, kapatmak
- Dosyadan okuma, dosyaya yazma, konum değiştirme
- Dosya özelliklerini (attribute) değiştirmek

Sistem Çağrı Tipleri (Devam)

- Device Management (Aygıt yönetimi)
 - Aygıt talep etme, aygıtı serbest bırakma
 - Okuma, yazma, konum değiştirme
 - Aygıt değerlerini getirme, aygıt değerlerini değiştirme
 - Aygıt ekleme, kaldırma
- Information maintenance (Bilgilendirme Hizmeti)
 - Zamanı ya da tarihi getirme, değiştirme
 - Sistem verisini getirme, değiştirme
 - İşlem, dosya ya da aygıt değerlerini getirme, değer atama
- Communications (Haberleşme)
 - Bağlantı oluşturmak, silmek
 - Mesaj alma, gönderme
 - Durum bilgisi transferi
 - Uzak aygıta bağlanmak, bağlantıyı sonlandırmak

Sistem Çağrı Tipleri (Devam)

- Koruma
 - Kaynaklara erişimi kontrol etme
 - İzinleri al ve ayarla
 - Kullanıcı erişimine izin ver ve reddet

Windows ve Unix Sistem Çağrı Örnekleri

	Windows	Unix
Process Control	CreateProcess() ExitProcess() WaitForSingleObject()	fork() exit() wait()
File Manipulation	CreateFile() ReadFile() WriteFile() CloseHandle()	open() read() write() close()
Device Manipulation	SetConsoleMode() ReadConsole() WriteConsole()	ioctl() read() write()
Information Maintenance	GetCurrentProcessID() SetTimer() Sleep()	getpid() alarm() sleep()
Communication	CreatePipe() CreateFileMapping() MapViewOfFile()	pipe() shmget() mmap()
Protection	SetFileSecurity() InitializeSecurityDescriptor() SetSecurityDescriptorGroup()	chmod() umask() chown()

Sistem Programları

- Sistem programları, program/uygulama geliştirme ve çalıştırma ortamı sağlar. Sistem programlarını şu başlıklara ayırabiliriz:
 - Dosya işleme
 - Durum bilgisi
 - Dosya değişiklikleri
 - Programlama dili desteği
 - Program yükleme ve çalıştırma
 - Haberleşme
 - Uygulama programları

- Çoğu kullanıcının işletim sistemi hakkındaki görüşleri, gerçek sistem çağrıları değil, sistem programları tarafından tanımlanır

Sistem Programları

- Sistem programları program geliştirme ve çalıştırma için ortam sağlar.
 - Bu programların bir kısmı basit bir arayüz ile sistem çağrısında bulunurken diğer kısmı ise çok daha karmaşık işlemler gerçekleştirir.
- **Dosya Yönetimi** – Oluşturma, silme, kopyalama, yeniden adlandırma, yazdırma, listeleme gibi dosya ve dizinler üzerinde gerçekleştirilen işlemlerdir.
- **Durum Bilgisi**
 - Gün, saat, kullanılabilir disk alanı, disk kapasitesi vb. bilgiler.
 - Performans, sistem günlüğü, hata ayıklama bilgileri
 - Genel çıktıyı biçimler ve terminalde yada diğer çıkış birimlerinde yazdırır
 - Çoğu sistem, geçmiş durum bilgilerini yeniden kullanmak amacıyla kayıt defterinde saklar.

Sistem Programları (Devam)

■ Dosya işlemleri

- Dosya oluşturmak ve oluşturulan dosyalar üzerinde değişiklikler yapmak üzere metin editörleri mevcuttur.
- Dosya içeriğinde arama yapmak ya da içerik üzerinde değişiklikler yapmak için özel komutlar barındırır.

■ Programlama Dili Desteği - Derleyiciler, yorumlayıcılar, hata ayıklayıcılar ve çeviriciler sağlar.

■ Program yükleme ve çalıştırma – Tam yükleyiciler, bağlantı editörleri, mutlak yükleyiciler, yüksek seviyeli diller ve makine dili için derleyiciler...

■ İletişim - Bilgisayarlar, kullanıcılar ve işlemler arasında sanal bağlantılar kuran bir mekanizma sağlar.

- Kullanıcıların birbirlerine mesaj göndermesi, web sayfalarına ulaşması, e-mail ve dosya gönderip alması gibi işlemlerine izin verir.

Sistem Programları (Devam)

■ Arkaplan Servisleri

- Önyükleme sırasında başlatılanlar:
 - ▶ Sistem başlangıcında yüklenir sonra yok edilir
 - ▶ Sistem başlangıcından kapatılmasına kadar devam eder
- Disk kontrolü, proses çizelgeleme, hata kaydı, yazdırma vb. özellikler sunar
- Kullanıcı modunda çalışır (Çekirdek modunda değil)
- Hizmetler, alt-sistemler olarak bilinirler

■ Uygulama Programları

- Sisteme ait olmayan uyg.
- Kullanıcı tarafından yürütülür
- Komut satırından, fare veya parmak dürtmesi ile çalıştırılabilir

İşletim Sistemi Tasarımı ve Uygulaması

- İşletim sistemi tasarımı ve uygulaması kolay olmamakla birlikte geçerliliğini koruyan başarılı tasarımlar mevcuttur.
- İşletim sistemlerinin iç yapıları büyük farklılıklar gösterebilir.
- Bu farklılıkların başında, işletim sisteminin tasarlanma amacındaki ve istenilen özelliklerdeki farklılıklar gelir.
- İşletim sistemi tasarımında seçilen donanım önemli bir etkiye sahiptir.
- Sistemden Beklenenler ve Kullanıcının Beklentileri
 - Kullanıcının beklentileri– işletim sisteminin, güvenilir, hızlı, güvenli, öğrenilmesi kolay, kullanımı kolay ve rahat olması.
 - Sistemden Beklenenler–Tasarımı kolay, uygulanabilir, sürdürülebilir ayrıca esnek, güvenilir, hatasız ve kaynakları verimli kullanan bir yapıda olması.

İşletim Sistemi Tasarımı ve Uygulaması (Devam)

- Şu iki kavramın birbirinden ayrılması çok önemlidir.

İlke: Ne yapılacak?

Mekanizma: Nasıl yapılacak?

- Mekanizma bir işin nasıl gerçekleştirileceğini belirtirken; ilke, ne yapılacağını belirtir.
 - ilkenin mekanizmadan ayrılması çok önemlidir, bunun uygulanması ileride ilke değiştirilmek istendiğinde bize çok büyük esneklik sağlar.

Gerçekleştirme

- Çok değişkendir
 - İlk İşletim Sistemleri Assembly dilinde idi
 - Sonrasında sistem prog dilleri ile Algol, PL/1 gibi
 - Şimdi C, C++
- Aslında birçok dilin karışımı
 - En düşük seviye Assembly ile
 - Ana gövde C ile
 - Sistem programları C, C++, script dilleri PERL, Python
- Daha yüksek seviyeli diller diğer donanımlara bağlanmak daha kolay olabilir ama daha yavaş
- Emülatörler (Benzetici) yabancı bir donanım üzerinde çalışmasına olanak sağlar.

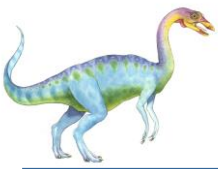

İşletim Sistemi Yapısı

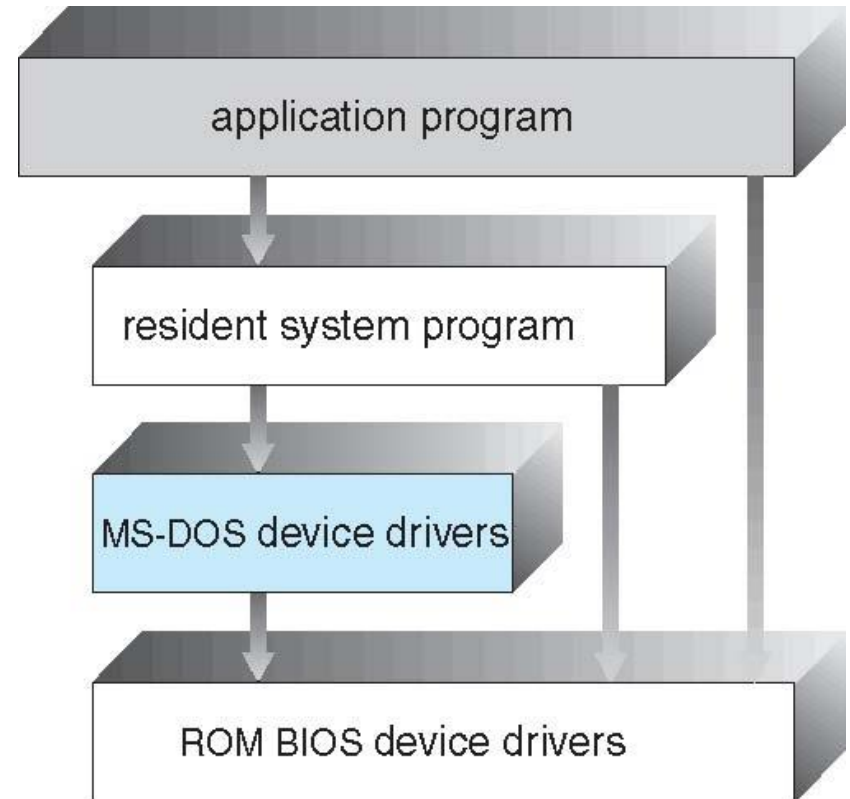
- Genel amaçlı İşletim Sistemi çok geniştir
- Çeşitli yollarla yapılandırılabilir
 - Basit yapı-MS-DOS
 - Daha kompleks yapılar – UNIX
 - Katmanlı yapı – Soyutlama
 - Mikro çekirdek -

Basit Yapı

- MS-DOS – En az bellek kullanıp, maksimum fonksiyonelliği sağlamak üzere yazılmıştır.
 - Modüler değildir.
 - Bazı yapılara sahip olmasına karşın arayüzleri ve fonksiyonları düzgün bir şekilde gruplandırılmamış.

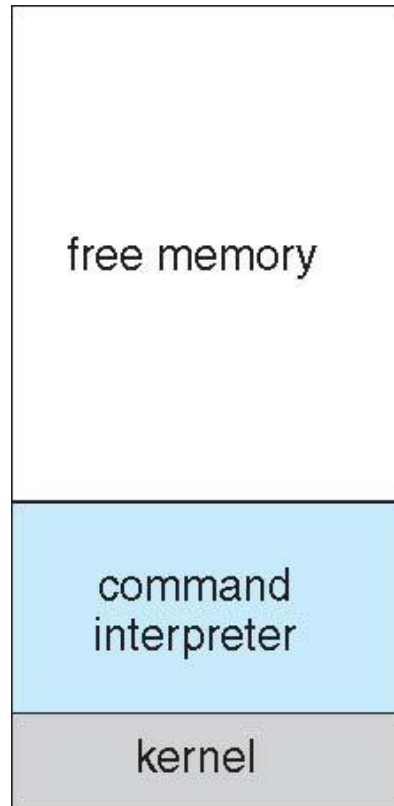
Örnek: MS-DOS

- Aynı anda tek bir işlem yapabilir (Single-tasking)
- Sistem başlatılırken shell çağırılır.
- Programı başlatmak için basit bir yöntem kullanılır.
 - Proses oluşturulmaz.
- Bellek tek bölümden oluşur.
- Programları hafızaya yükler
- Programı kapat -> shell yeniden yüklenir

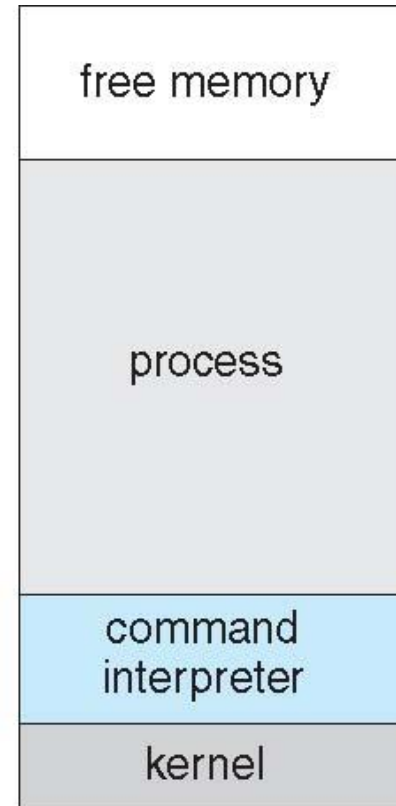

MS-DOS Yürütme

(a)

(a) Sistem ilk başlatıldığında

(b)

(b) Çalışmakta olan program

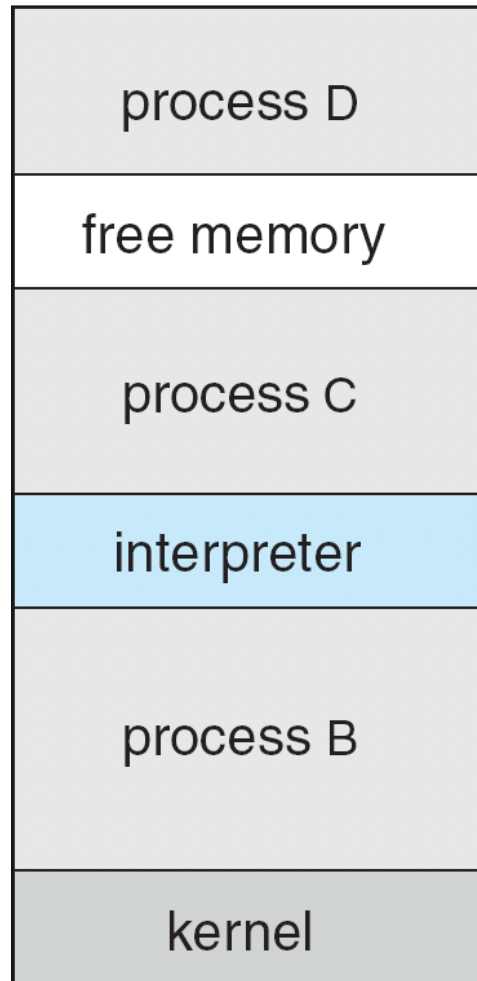
Örnek: FreeBSD

- Unix türevi
- Aynı anda birden fazla işlem yapabilme (Multitasking)
- Kullanıcı girişi -> kabuk başlatılır
- Kabuk (Shell) prosesi oluştururken fork() sistem çağrısını çalıştırır
 - Proses içine program yüklenirken exec() sistem çağrısını çalıştırır.
 - Kabuk, prosesin kullanıcı komutlarıyla sonlanmasını yada devam etmesinin bekler
- Prosesler 0 koduyla(hatasız) veya > 0 koduyla (hata kodu) sonlanır

FreeBSD Üzerinde Birden Fazla İşlem Çalışırken

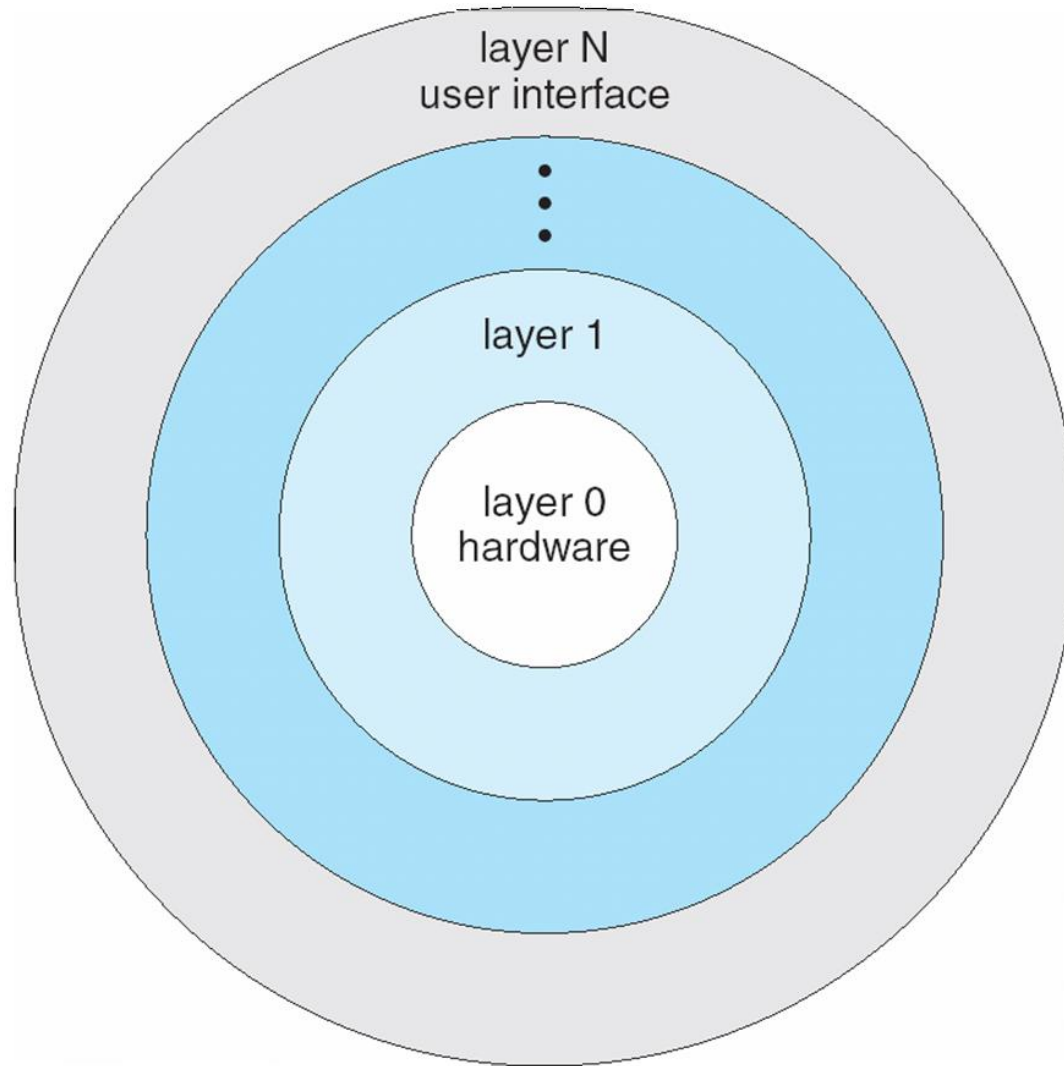
Katmanlı Yaklaşım

- İşletim sistemleri katmanlara bölünmüştür, her katman alt katmanların üzerine inşa edilmiştir. En alt katman (0. katman), donanım; en üst katman (N. katman) ise kullanıcı arayüzüdür.
- Modülerlik ile, seçilen katman yalnızca alt katmanlara ait servis ve fonksiyonları kullanır.

Katmanlı İşletim Sistemi

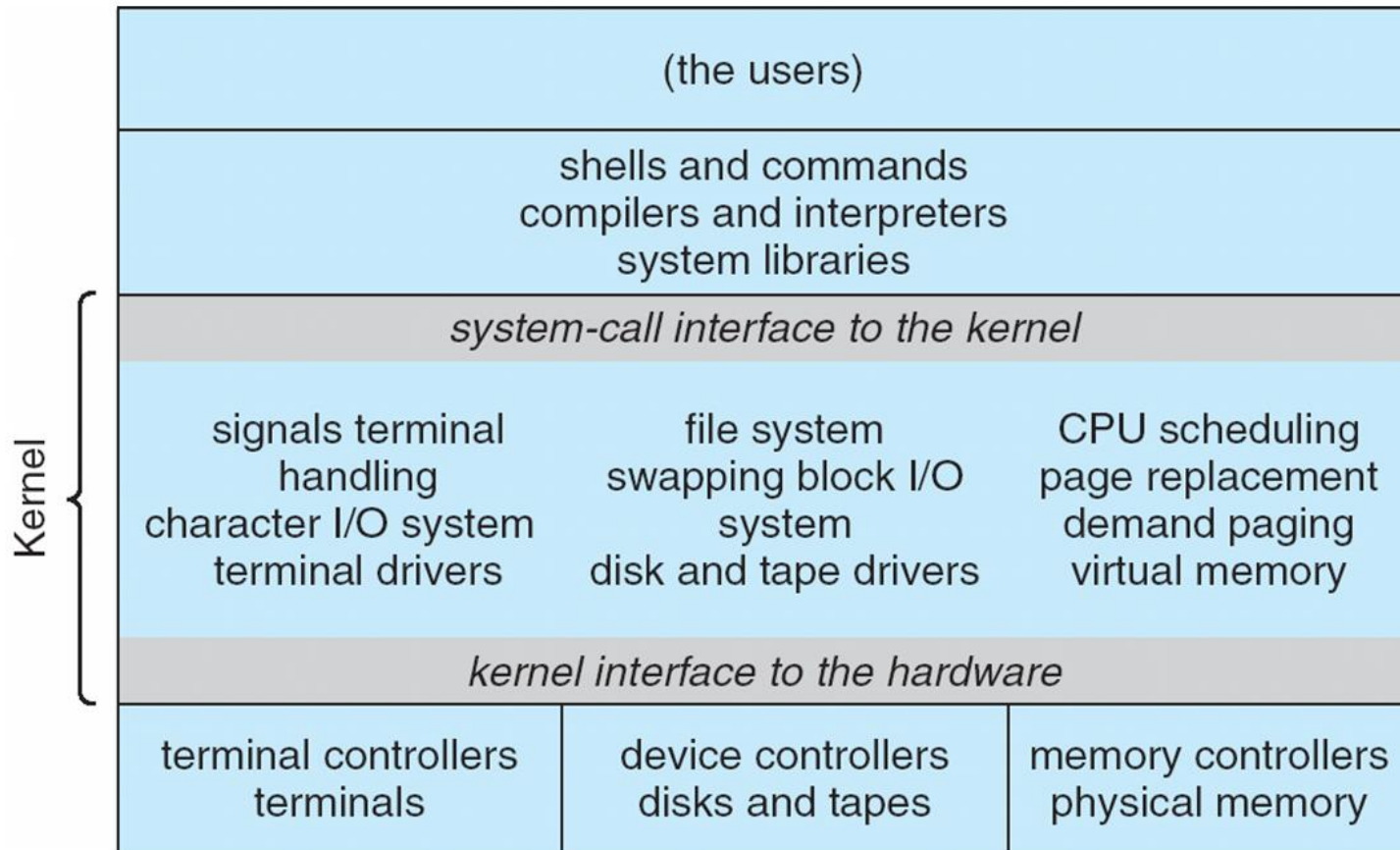
UNIX

- UNIX – donanım sınırlaması nedeniyle orijinal UNIX kısıtlı bir yapıya sahiptir. UNIX OS'i iki kısma ayırabiliriz:
 - Sistem Programları
 - Çekirdek (Kernel)
 - ▶ Sistem çağrıları ile donanım arasındaki her şeyi ifade eder.
 - ▶ Bellek yönetimi, kaynak ayrılması, işlemci planlaması ve diğer işletim sistemi görevlerini yapar, ilk katman için çok sayıda fonksiyon yerine getirir.

Geleneksel UNIX Sistem Yapısı

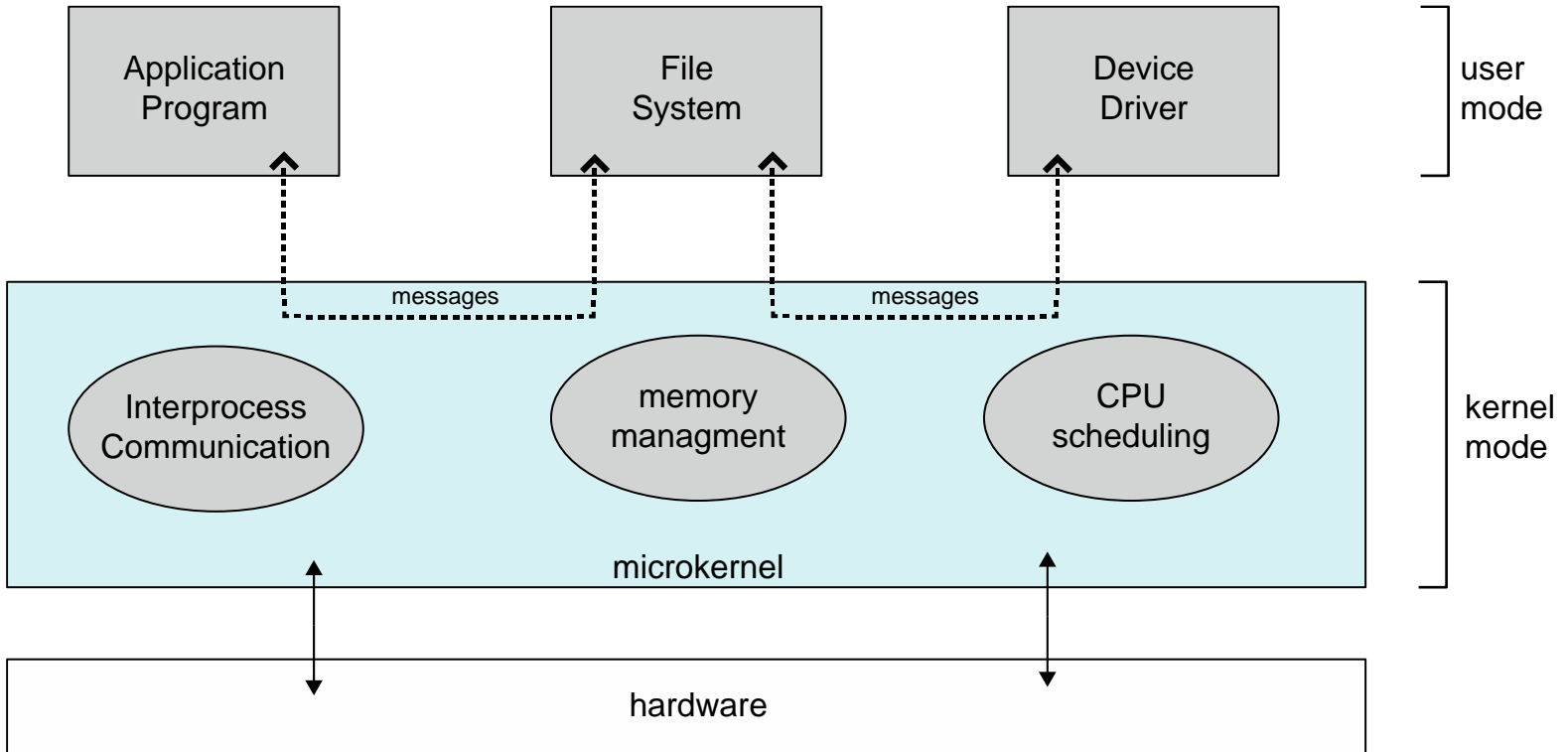
Mikro Çekirdek Sistem Yapısı

- Kernel'deki 'fazlalıkları' olabildiğince kullanıcı (*user*) alanına taşır.
- Kullanıcı modülleri arasında iletişim, mesaj geçişi yöntemi ile sağlanır.
- Mach bir mikro çekirdek örneği
- Artıları:
 - Mikro çekirdeği genişletmek kolaydır.
 - İşletim sistemini yeni mimarilere taşıması kolaydır.
 - Kernel modda çalışan kod azaldığı için daha güvenilirdir.
 - Daha güvenli
- Eksileri:
 - Kullanıcı alanı ile kernel alanı arasındaki iletişimden kaynaklanan performans kaybı

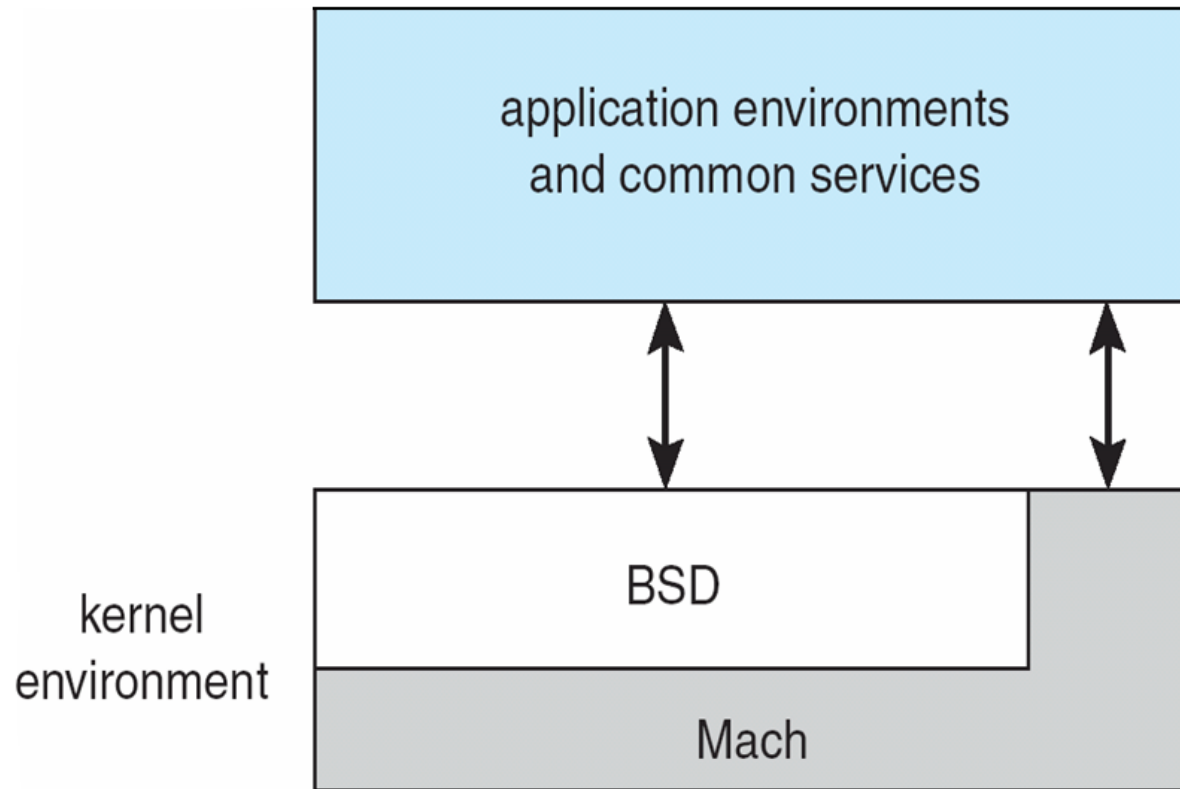

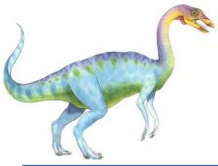
Microkernel System Structure

Mac OS X Yapısı

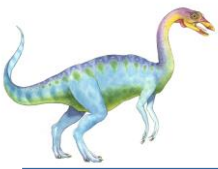

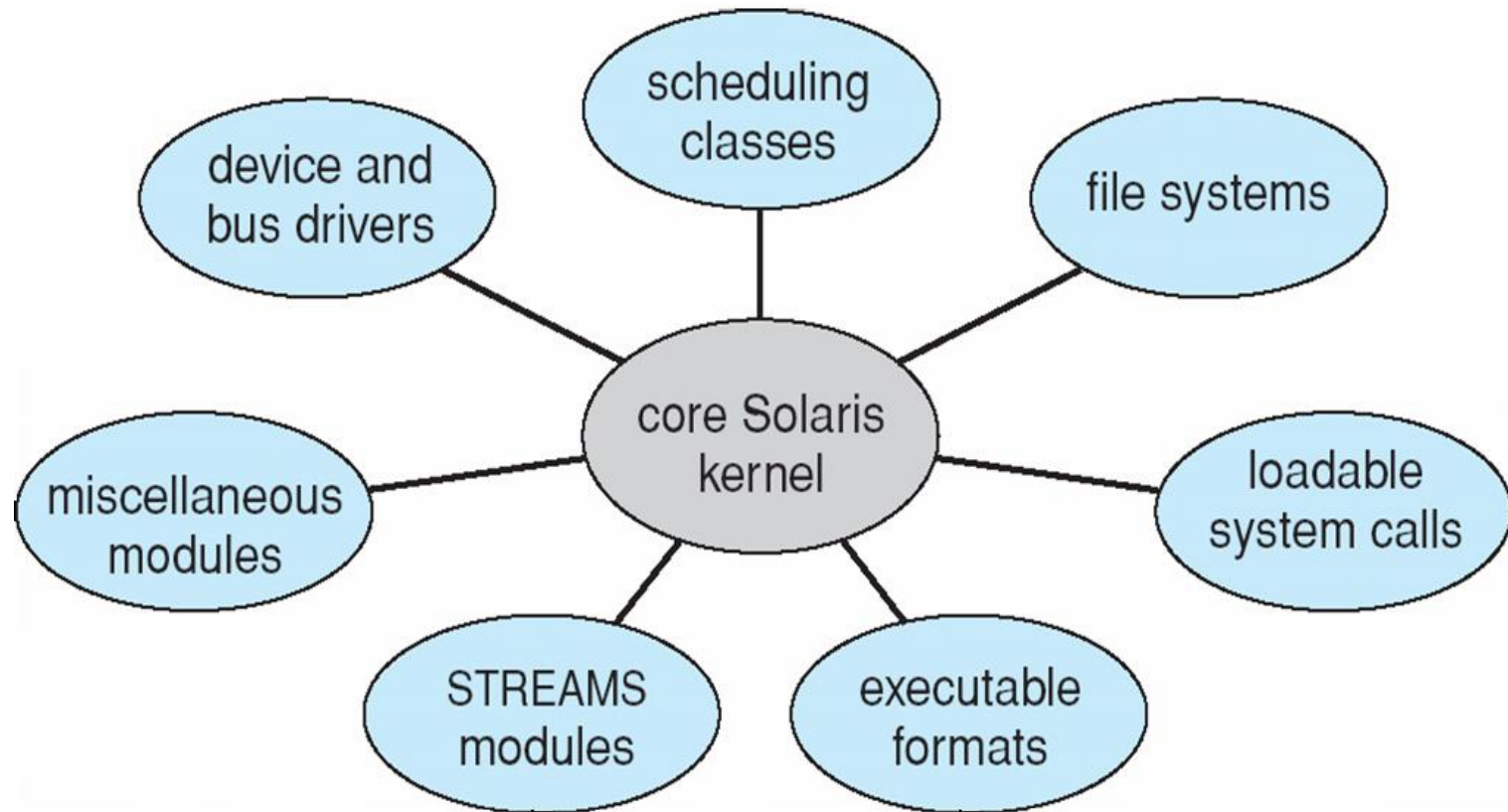
Modüler Yapı

- Günümüz işletim sistemlerinin çoğunda yüklenebilir kernel modülleri uygulamaktadır.
 - Nesne yönelimli yaklaşım hakimdir.
 - Her bir çekirdek bileşeni bağımsızdır.
 - Her modül birbiriyle bilinen arayüzler üzerinden konuşur.
 - İhtiyaç duyulması halinde herbir modül yüklenebilir.
- Genel olarak, katmanlı yapıya benzer fakat çok daha esnektir.
 - Linux, Solaris, etc

Solaris Modüler Yaklaşımı

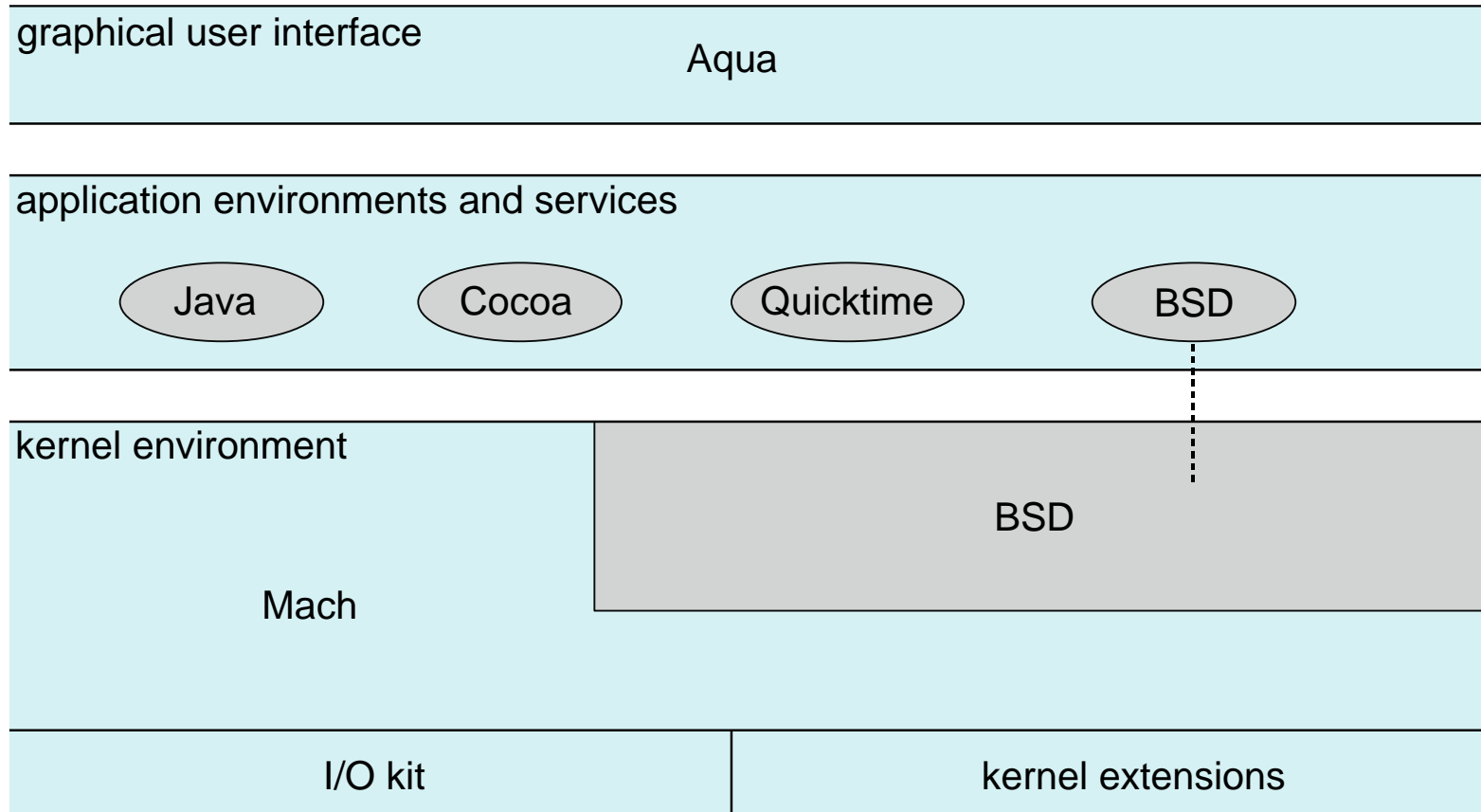
Hibrit Sistemler

- Modern işletim sistemler tek bir saf modül değildir
 - Performans, güvenlik ve kullanılabilirlik gibi özellikler için çeşitli yaklaşımlar birlikte kullanılır
 - Linux ve Solaris çekirdekleri tek parçadır fakat eklenebilir diğer modüller ile hibrit bir yapıya dönüşür
 - Windows genelde tek parça, sadece farklı alt-sistemlerde kişiselleştirilebilir
- Apple Mac OS X hibrit, katmanlı Aqua kullanıcı arayüzü ile Cocoa programlama ortamı

Mac OS X yapısı

Sanal Makineler

- Sanal bir makine (**virtual machine**) katmanlı yaklaşımı benimser ve mantıksal bir sonucudur.
- Donanım ve işletim sistemi çekirdeğini, hepsi donanım gibi davranır.
Donanım + İşletim Sistemi Çekirdeği = Donanım
- Sanal bir makine üzerine kurulduğu donanıma özdeş bir arayüz sağlar
- İşletim sistemi birçok prosesin kopyasını çıkartır ve herbir proses kendi işlemcisinde ve belleğinde çalışır.
- Her bir konuk işletim sistemine donanımın sanal bir kopyası sağlanır.

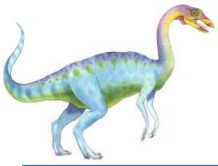

Sanal Makineler Tarihi ve Faydaları:

- İlk kez 1972 yılında IBM'in anabilgisayarlarında kullanıldı.
- Tek bir fiziksel donanım üzerinde farklı işletim sistemleri yürütme imkanı sunar.
- Kurulan her işletim sistemini diğerlerinden izole eder.
- Dosya paylaşımına kontrollü olarak izin verilebilir.
- Ağ altyapısı yardımıyla birbirleriyle veya diğer fiziksel sistemlerle haberleşir
- Test ve geliştirme işlemleri için kullanışlıdır.
- Daha düşük kaynak kullanan sistemlerin daha az meşgul sistemler üzerinde çalışma olanağı sağlar
- “Açık Sanal Makine Biçimi”, çok sayıda farklı sanal makine çalıştırmanıza izin verir.

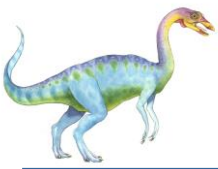

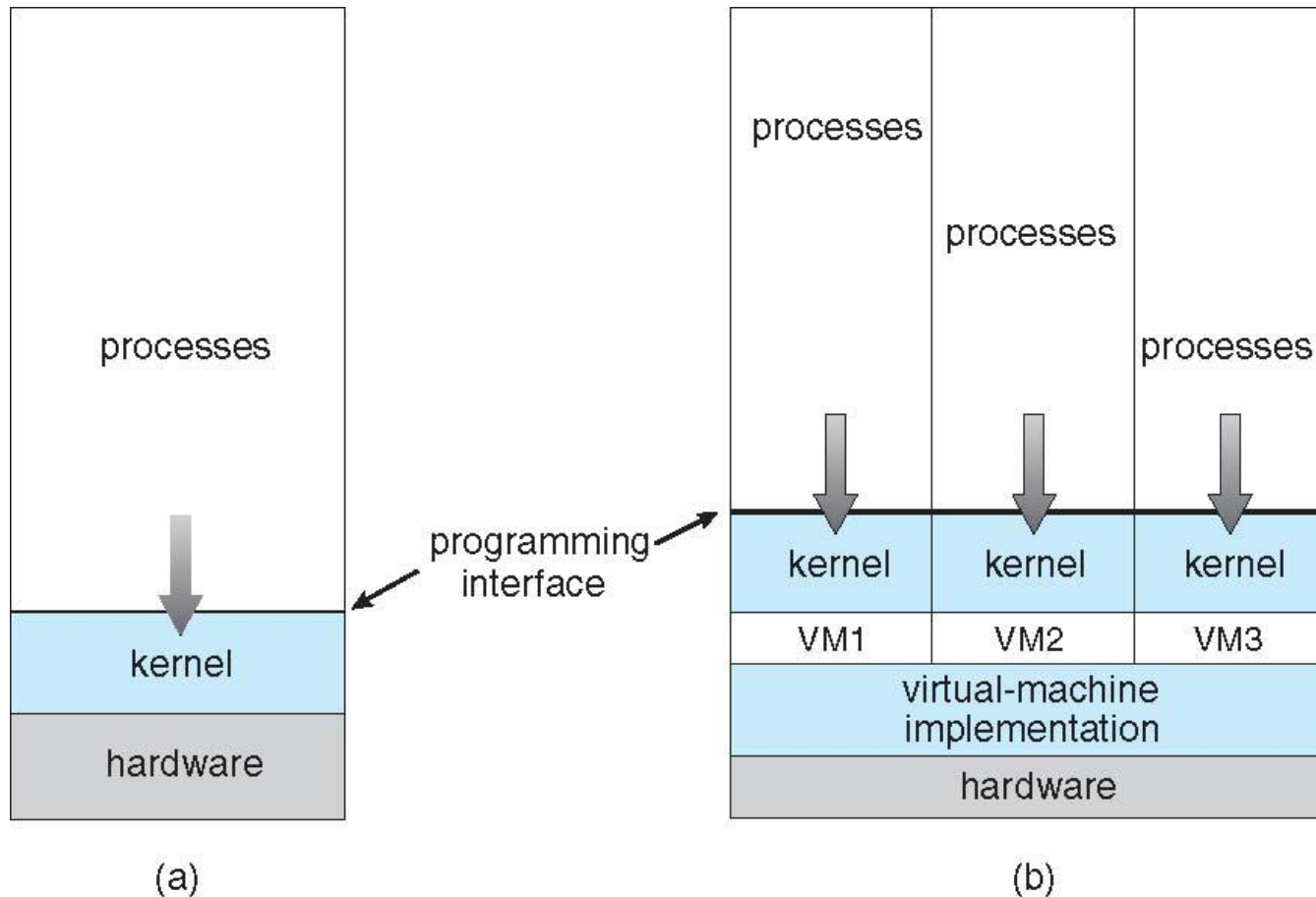
Sanal Makineler

- Fiziksel bilgisayarın kaynakları, sanal makineleri oluşturmak için paylaşılr
 - CPU çizelgeleyicisi, kullanıcıların kendi işlemcisine sahip oldukları görünümünü oluşturabilir
- Sanal makine kavramı, her sanal makine diğer tüm sanal makinelerden ayrıldığından, sistem kaynaklarına tam korunma sağlar. Bununla birlikte, bu izolasyon kaynakların doğrudan paylaşılmasına izin vermez.
- Sanal makine sistemi, işletim sistemi araştırma ve geliştirme için mükemmel bir araçtır. Sistem geliştirme, fiziksel makinede değil sanal makinede yapılır ve böylece normal sistem çalışmasını bozmaz
- Sanal makine konseptinin uygulanması zordur (Üzerinde çalıştığı makinenin tam bir kopyasını sağlamak için gereken çaba nedeniyle)

Sanal Makineler (Devam)

(a) sanal olmayan makine (b) sanal makine

Para-virtualization (yarı-sanallaştırma)

- Donanıma benzer ama tıpkısının aynısı olmayan konuk işletim sistemleri
- Donanım üzerinde çalıştırabilmek için konuk işletim sistemi de modifiye edilmelidir.
- Konuk bir işletim sistemi olabilir, ya da "taşıyıcı - container" içinde çalışan Solaris 10 uygulamaları da olabilir.

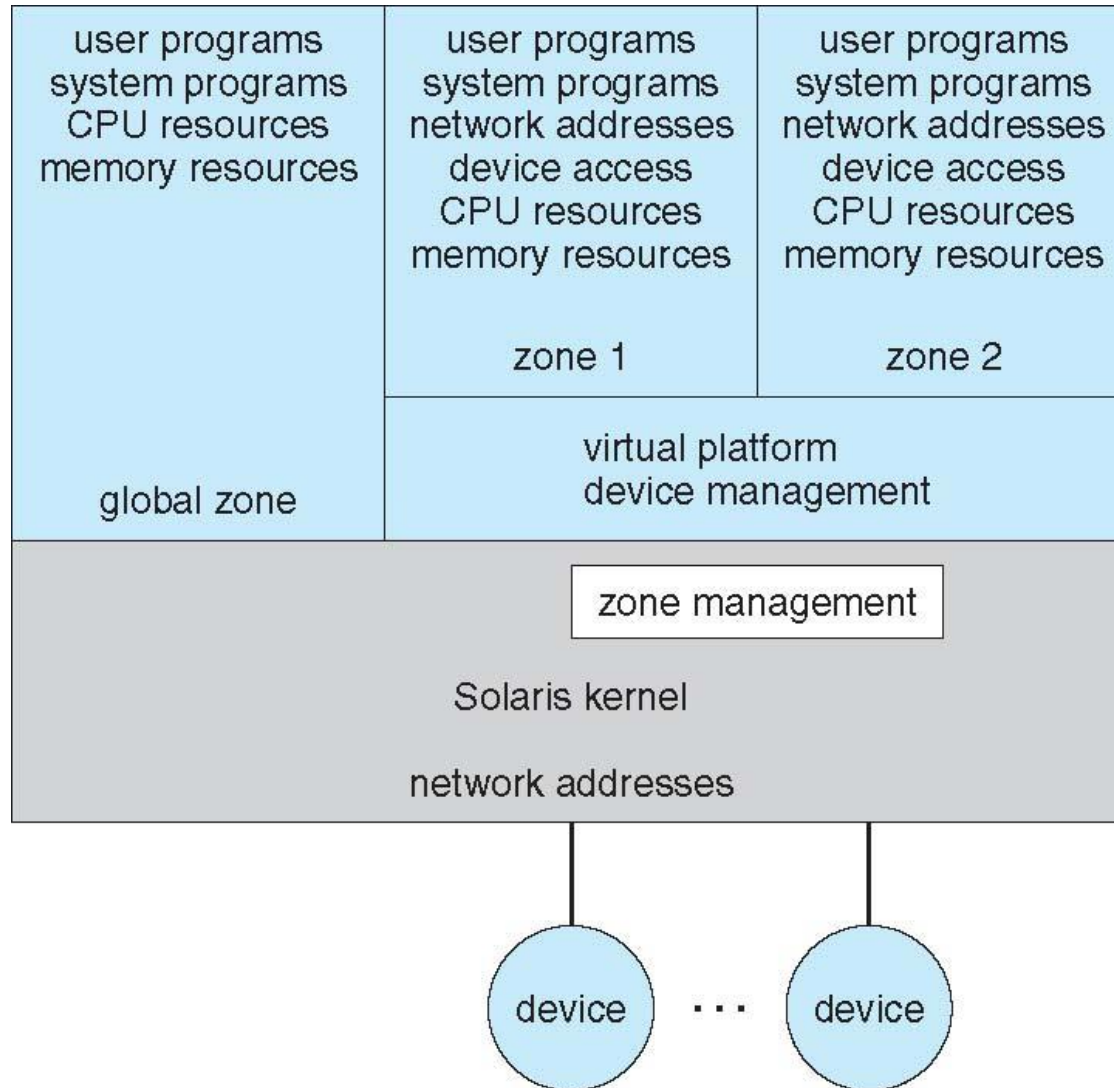
Sanallaştırma

- Sanallaştırma zordur– temel işletim sisteminin bir yedeğinin alınması gerekir.
 - Genellikle, kullanıcı modunda çalışır. Sanal kullanıcı modu ve sanal çekirdek modu oluşturulur.
- Gerçek işletim sisteminden daha yavaş çalışma problemi olabilir.
- Donanım desteği gerekir.
 - Daha fazla destek -> daha iyi sanallaştırma
 - i.e. AMD “host” ve “guest” modları sağlar.

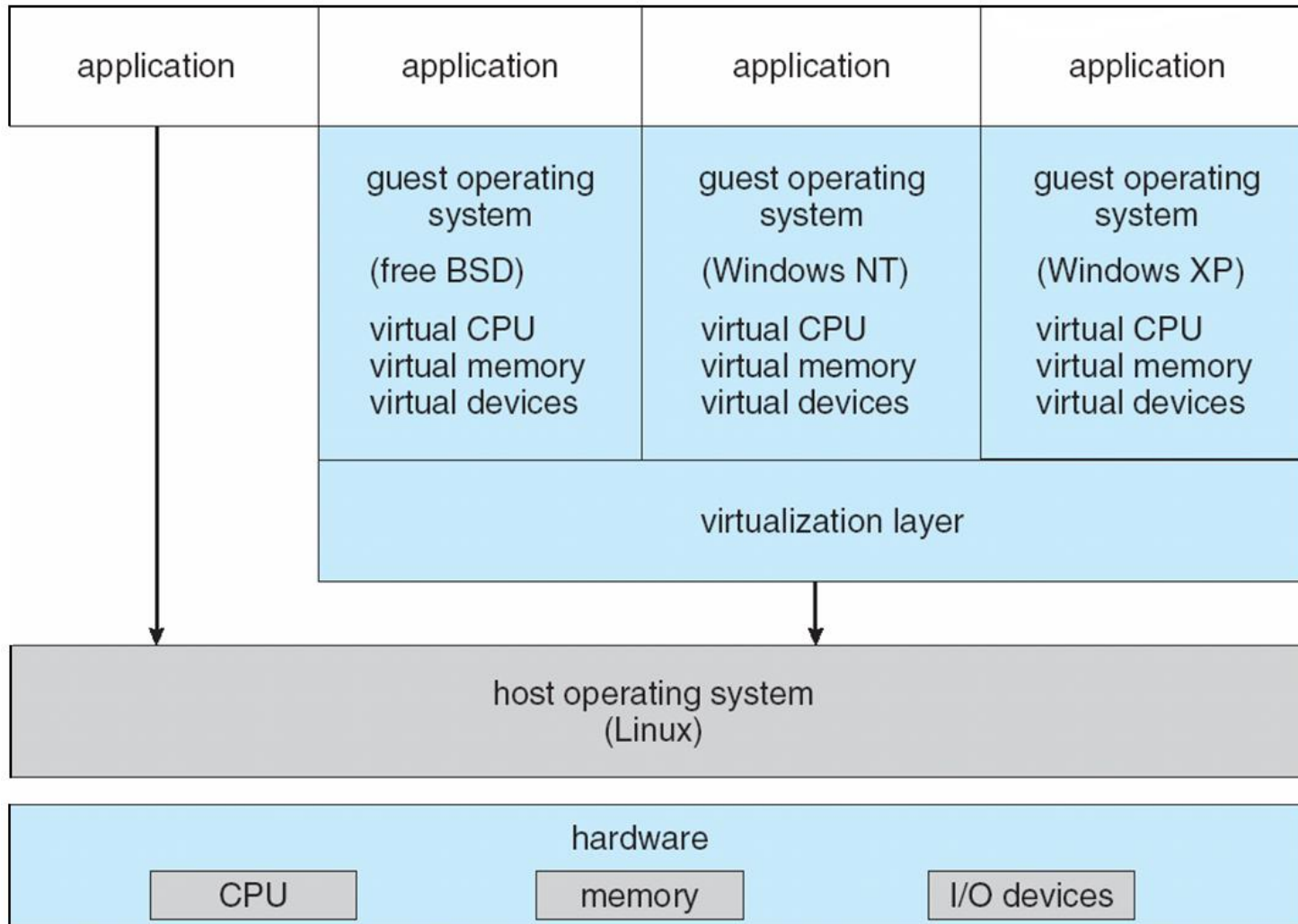

Solaris 10 with Two Containers

VMware Mimarisi

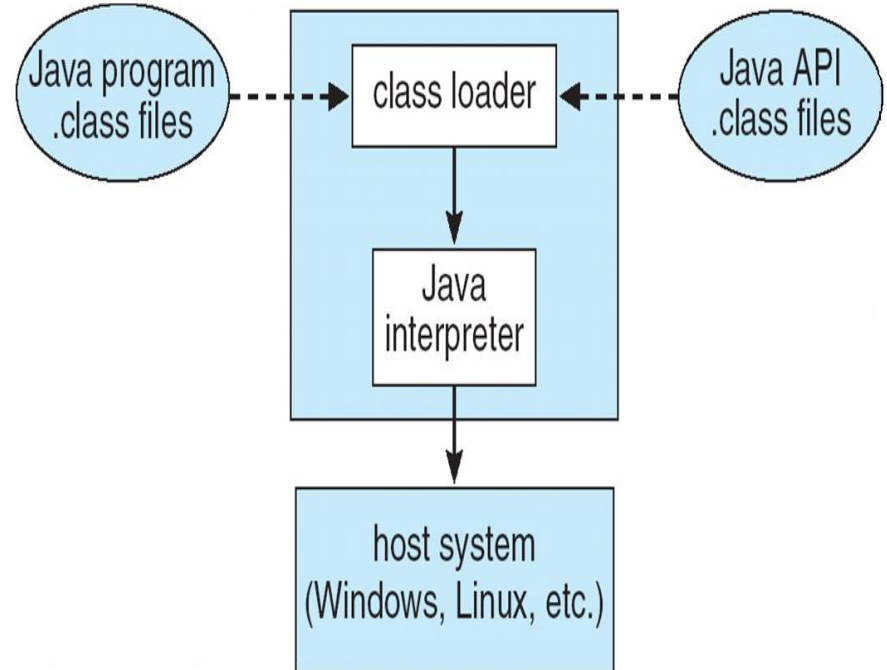

Java Sanal Makinesi

■ Java'nın 3 bileşeni

1. Programlama dili özellikleri
2. Uygulama programlama arabirimi (API)
3. Sanal makine özellikleri

İşletim sisteminde Hata Ayıklama

- **Hata yakalama - Debugging** hataları ve arıza (**bug**) bulma ve ayıklama işlemidir.
- İşletim sistemleri hata bilgilerini içeren **log dosyaları** oluşturur.
- Bir uygulamanın hatası sonucunda, prosesin bellek görüntüsünü tutan bir dosya oluşturabilir (**core dump** file).
- İşletim Sistemi hatasında, çekirdeğin bellek görüntüsünü taşıyan bir dosya üretebilir (**crash dump** file)
- Çöküşlerden sonra, sistem performansı optimize edilir.
 - Aktiviteler analiz için takip tablosunda tutulur (Trace listing)
 - Profillerde, istatistiksel eğilimleri tespit etmek için periyodik olarak komutların örnekleri alınır
- Kernighan's Kuralı: “Hata ayıklama kod yazmaktan iki kat zordur. Bu yüzden, kodu zekice tasarlayıp yazabilirsin, ama hata ayıklamak için yeteri kadar akıllı olmayabilirsin “
- FreeBSD, Mac OS X, Solaris içindeki DTrace aracı, kod çalışırken veriyi takip ederek hataları yakalar

Solaris 10 dtrace Sistem Çağrısı Gönderiyor

```
# ./all.d 'pgrep xclock' XEventsQueued
dtrace: script './all.d' matched 52377 probes
CPU FUNCTION
0 -> XEventsQueued U
0 -> _XEventsQueued U
0 -> _X11TransBytesReadable U
0 <- _X11TransBytesReadable U
0 -> _X11TransSocketBytesReadable U
0 <- _X11TransSocketBytesreadable U
0 -> ioctl U
0 -> ioctl K
0 -> getf K
0 -> set_active_fd K
0 <- set_active_fd K
0 <- getf K
0 -> get_udatamodel K
0 <- get_udatamodel K
...
0 -> releasef K
0 -> clear_active_fd K
0 <- clear_active_fd K
0 -> cv_broadcast K
0 <- cv_broadcast K
0 <- releasef K
0 <- ioctl K
0 <- ioctl U
0 <- _XEventsQueued U
0 <- XEventsQueued U
```


İşletim Sistemi Üretimi

- İşletim sistemleri her donanım üzerinde çalışabilecek biçimde tasarlanmıştır; sistem, her bilgisayarda çalışacak biçimde konfigüre edilmelidir.
- Bu amaçla SYSGEN programı, donanım sistemine ilişkin bilgi edinir.
- *Booting* – bilgisayarın kernel yüklenerek başlatılması işlemidir.
- *Bootstrap (Önyükleme) program* – ROM bellekte saklanan bir kod parçasıdır ki bu kod parçası kernelin yerini belirleyip, belleğe yükler ve çalıştırır.

Sistem Önyükleme

- Donanımın başlatabilmesi için işletim sistemi donanıma uygun hale getirilmelidir
 - **bootstrap loader**(küçük bir kod parçası), kernelin yerini belirler, belleğe yükler ve çalıştırır.
 - Bazen iki aşamada gerçekleşir. sabit konumdaki **boot block**, **bootstrap loader**'i yükler ve bootstrap çalışır.
 - Sisteme güç verildiğinde çalışmaya belli bir bellek konumundan başlanır.
 - ▶ Firmware, ilk önyükleme kodlarını tutmak için kullanılır.

Bölüm 2 Sonu

